

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Training EE4

S. de Jong ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - S. de Jong</i> Training EE4	705
<i>Meditatief - H.P. Dam</i> Van daad tot dood	708
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i> God is goed	709
<i>Achtergronden - L.H. Kooij</i> De Tien Geboden... wat nu?	711
<i>Kerkgeschiedenis - H. Veldman</i> Calvijn en Hongarije	715
<i>Van binnen naar buiten - H. Folkers</i> MOS: een mistgordijn	717

Heeft ons zout zijn smaak verloren?
Staat onze lamp onder een korenmaat?
Je zou denken van wel.

Zout en licht

Zoveel uitstraling hebben we niet en zoveel mensen 'van buiten' worden door ons niet aangetrokken.

In 2006 is er door Aart Jan Dingemanse onderzoek gedaan naar toetreding in drie Nederlandse kerkgenootschappen waaronder de GKv.

Het aantal toetreders in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt blijkt zeer klein te zijn.

In 270 kerken worden gemiddeld 72 mensen per jaar lid door belijdenis af te leggen. Je kunt het ook anders zeggen:

- In een 'gemiddelde gemeente' komt het maar één keer per 15 jaar voor dat iemand die vroeger ongelovig was, toetreedt.
- Per 1111 belijdende leden treedt 1 persoon toe door het doen van belijdenis (per jaar).
- Per 4545 belijdende leden is er één toetreders door volwassendoop (per jaar).

Over hoe dat komt is al veel gezegd en geschreven. Ik heb weinig behoefte om dat hier allemaal te gaan herhalen.

Waar ik in dit artikel aandacht voor zou willen vragen, is de vraag of wij er wel genoeg getraind voor zijn.

Deze vraag kwam bij mij op nadat ikzelf met een aantal gemeenteleden onlangs de onder verantwoordelijkheid van DTEG gegeven training 'Evangelisatie Explosie 4' heb gevolgd.

EE4

EE4 is een door ds. Jakob Glas uit Amerika geïmporteerde en bewerkte evangelisatiemethode die je missionair bewustzijn versterkt. De officiële naam voor deze training is Evangelisatie Explosie IV. Het getal 'IV' slaat op de vier doelen van EE.

1. In de eerste plaats stimuleert de training je om na te denken over de betekenis van het evangelie voor de omgeving en welke rol jij en jouw gemeente daarin kunnen vervullen. Vanuit liefde tot de naaste ga je relaties aan met niet-christenen en leert de gemeente haar bijdrage leveren aan de omgeving.
2. In de tweede plaats leer je het evangelie communiceren. Je denkt na over de inhoud van het evangelie en hoe je die kan doorgeven als een relevante boodschap. De training laat zien dat het evangelie het best ter sprake gebracht kan worden in persoonlijke relaties waarin zich gelegenheden voordoen, waarbij je kunt aansluiten. Je laat zien wie de HEER is en wat hij voor de ander kan betekenen.
3. In de derde plaats wijst de training op de betekenis van nazorg. Je laat zien wat geloofsovergave aan Christus inhoudt en wat het betekent om Hem te volgen. Je leert ook te beoordelen welk traject bij de ander past.
4. In de vierde plaats is het de bedoeling dat je jouw wijsheid, ervaring en vaardigheden benut om de EE-training aan andere christenen te geven. EE is bedoeld als een toerustingsmodel dat zichzelf continueert en uitbreidt. Daarop ziet het woord 'explosie' in de naam van deze training.

Voor mijzelf en anderen heeft deze training in meer dan één opzicht als een echte eye-opener gefunctioneerd en zijn waarde bewezen. Een paar dingen eruit zou ik in het kader van dit artikel graag willen doorgeven.

Wonderbare genade

Na een inleiding waarin vertrouwen wekken centraal staat, wordt het gesprek geopend aan de hand van twee kernvragen:

1. *Weet je zeker dat als je vannacht zou sterven je dan in de hemel zou komen?*
2. *Wat zou je tegen God zeggen, zodat Hij jou in de hemel zou toelaten?*

De GENADE van Jezus is voor mij het sleutelwoord van de EE4-training. Dat bleek o.a. tijdens de opdracht 'de weg terug'. Het spoor terugvolgend van mijn leven zag ik hoe God me altijd gedragen heeft, hoe Jezus er (ook) op moeilijke momenten steeds bij was. Om daarvan te getuigen is de EE4-methode een uitstekend hulpmiddel. Ik heb als gemeentelid, als oudste, als collega, als buurman het supergave Evangelie mogen vertellen en de twee kernvragen mogen stellen. Ik sta er steeds weer versteld van hoe snel je met EE4 tot de kern van het Evangelie komt en hoe het mensen raakt'. (Henk Pastoor)

Het blijken vragen te zijn waardoor je heel snel tot de kern van de zaak komt.

En die je ook in staat stellen om tot het hart van het evangelie door te dringen: sola fide, sola gratia.

Als je kijkt naar de antwoorden die gegeven worden, kom je erachter dat als het hierom gaat nog veel misverstanden en onbegrip heersen.

Of het nu gaat om gelovigen of ongelovigen.

In de week na de training stelde ik deze vragen aan een groep catechisanten van 15 jaar.

De antwoorden op de eerste vragen varieerden van 'helemaal zeker' tot ronduit 'nee', waarbij het zwaartepunt bij het laatste lag.

Het antwoord dat op de tweede vraag werd gegeven, luidde vaak zoiets als: *'Ik zou tegen God zeggen dat ik wel altijd mijn best heb gedaan. Dat het niet altijd gelukt is, maar dat ik daar wel spijt van had en ook weer probeerde om het niet weer te doen'.*

De neiging om het zelf te willen doen en verdienen zit zó diep in ons.

Gods genade is dan zo'n wonderbaarlijke, fantastische, bevrijdende boodschap.

Ieder gesprek kwam dat weer naar voren.

Over de drempel heen

Een hele goede ervaring tijdens de training vormden de gesprekken die je met hulp van een coach voerde. Twee gesprekken met kerkleden en twee gesprekken met ongelovigen.

Dat begon al meteen bij het afspreken van die gesprekken.

Wie moet je vragen? Kan ik zomaar op iemand afstappen? Kun je zomaar met iemand over het geloof beginnen?

Dat valt niet mee.

Een mix van terughoudendheid, schaamte en niet-weten-hoe staat ons daarbij vaak in de weg. Nu werd je (bij voorkeur) gewoon geacht om twee afspraken te maken.

De eerste afspraak die ik maakte was met een buurman. Ik had met hem wel eens over het geloof gesproken.

'Wat doe je nu nog meer dan preken maken?'

vroeg hij me eens over de heg.

Of een andere keer gewoon op straat: *'ik geloof dat alles waar is, of het nu God heet of Allah of Boeddha maakt mij niet uit'*

Dan heb je wel wat gespreksstof.

Maar toch was het nooit tot een echt en diepgaand geloofsgesprek gekomen.

Ik vroeg hem of ik in het kader van de EE4 training een geloofsgesprek met hem mocht hebben.

Dat mocht. Een buurman wat verderop wilde niet. *'Ik heb een huis, een boot en een gezin en ik wil niet onrustig gemaakt worden'.* Oké, even goede vrienden.

Met de eerdere buurman hebben een hele avond diepgaand gepraat. Over genade, zonde, vergeving, Christus, God... alles kwam ter sprake.

Hetzelfde gold ook de tweede afspraak die ik maakte: met onze bankdirecteur. Ik had hem al eens het boek van Tim Keller gegeven (lekker makkelijk), maar zo iets is niet genoeg natuurlijk vandaar mijn uitnodiging aan hem. Ook hij wilde - toch wel enigszins verbazingwekkend - onmiddellijk meedoen. En ook met hem kwam het tot een lang, diepgaand geloofsgesprek.

Eén cursist, één week, twee geloofsgesprekken (naast twee gesprekken met kerkleden). Geweldig toch!

Hete hangijzers

Als ik aan een gesprek dacht met een ongelovige, dan bereidde ik me denkbeeldig steevast op een spervuur aan lastige vragen voor. Gaan mijn kinderen naar de hel?

Is het wel eerlijk dat sommigen niet uitgekozen worden?

Met mijn dochter is incest gepleegd, waarom heeft God dat niet tegengehouden?

Mijn collega is lid van de kerk, ik ken geen onbetrouwbardere collega dan hij.

Wie zegt me dat jij gelijk hebt en niet een moslim die in Allah gelooft?

Stuk voor stuk moeilijke vragen.

Maar in de praktijk bleken ze niet te worden gesteld.

Natuurlijk zul je er wel eens tegenaan lopen dat je moeilijke vragen krijgt gesteld, maar dat is zeker niet regel.

De meeste gesprekken die plaatsvonden in het kader van de EE4 training gaan over het geloof, over genade, over Christus en over de kerk.

Hete hangijzers komen (nog) niet ter sprake.

Goed om te weten: als het gaat om het voeren van geloofsgesprekken, bestaat waar je het meest tegenop ziet in je hoofd en niet in werkelijkheid.

God is groot

Tijdens de training krijg je 'les' in het voeren van een geloofsgesprek. Er is een bepaalde gespreksopbouw die je al oefenend krijgt aangeleerd. Als je het evangelie hebt uitgelegd, komt op een gegeven moment de beslissingsvraag: wil jij Jezus aannemen?

Mijn eerste intuïtieve reactie toen we dit onderdeel bespraken was: *dat gaat in de praktijk natuurlijk niet zo snel, dat kost wel maanden.*

Vaak zal dat ook zo zijn. Toch zei Harold Meerfeld, één van de trainers: *'denk niet te klein van God'.*

Nou dat bleek!

Aan het eind van het gesprek met mijn buurman reageerde hij met: *'dat wil ik ook'.*

Dat had ik nooit verwacht.

Ik had te klein van God gedacht

's Avonds vertelde ik aan de groep hoe het gegaan was. Toch was de scepsis niet helemaal weg.

De volgende dag zei de bankdirecteur aan het eind van ons gesprek: *'hier wil ik meer van weten en aan doen'.*

Ik voelde God naar mij knipogen: *denk je nu in het vervolg nooit meer te klein van Mij?*

Voor allen gold: zoveel gesprekken en evenzo veel goede ervaringen.

Enorm stimulerend!

Mijn eerste indruk van de EE4 cursus was nogal kritisch. Is het een trucje om 'die ander' over de streep te trekken? Maar na drie lessen ging ik om. Radicaal! Voor het eerst begon ik zelf een klein beetje te begrijpen wat genade betekent. En hoe alomvattend die genade is. Inmiddels mocht ik meerdere mensen hierover vertellen. En uiteindelijk gaat het in deze gesprekken over wat echt belangrijk is. Over wie God is en waar wij staan. En over hoe Hij naar ons kijkt en wat Hij ons aanbied. EE4 heeft mij geleerd met anderen over de kern van het geloof te praten. Maar eerst heeft EE4 mij veranderd. Of betger gezegd: door EE4 heeft Hij mij veranderd. God zij dank (Erik Wienen)

Gewoon doen

Stel dat vanuit uit alle kerken de EE4 training van een week wordt gevolgd. Dat vier mensen (waaronder de predikant) meedoen. Dat alle vier tijdens die training twee gesprekken voeren met ongelovigen. Dat maakt acht gesprekken. En dat die vier het jaar erop zelf de cursus van 10 avonden gaan geven voor acht mensen uit de gemeente. Dat zorgt voor 24 gesprekken met ongelovigen (in de tienwekelijkse training voer je zes gesprekken: drie met gemeentelieden en drie met ongelovigen) En het jaar daarop gaat het zo door. Als dat jaar door Aart Jan Dingemanse opnieuw onderzoek gedaan zou worden naar toetreding in drie Nederlandse kerkgenootschappen, waaronder de GKv, zouden de cijfers er dan niet anders uitzien?

Natuurlijk... garanties heb je niet.

Uiteraard... God moet het doen

Toegegeven... programmeren kun je het niet.

Jazeker... in eigen huis hebben we nog lang niet alles op orde.

Klopt... het komt uit Amerika.

En ja... we hebben het allemaal druk.

Maar zou het niet fantastisch zijn?

Zou het niet de moeite waard zijn om het te proberen: jezelf trainen in het voeren van geloofsgesprekken?

Je volgt trainingen voor je werk... zonder kan het niet.

Je zit op een schildercursus... je wilt graag wat verder komen.

Samen met je vrouw heb je de mariagecourse gevolgd... het heeft je relatie een stuk verder geholpen.

En dan géén training als het gaat over het voeren van geloofsgesprekken?

Laten we het gewoon doen allemaal.

Dan praten we over drie jaar verder.

Ds. Sieds de Jong is predikant van de Gereformeerde Kerk te Assen-Kloosterveen.

Van daad tot dood

**Laat de zonde dus niet heersen over uw sterfelijk
bestaan, geef niet toe aan uw begeerten.
Stel u zelf niet langer in dienst van de zonde...**

Romeinen 6:12,13

H.P. Dam ■

Het is als met een moeras: met elke stap die je zet, kom je er dieper in vast te zitten. De zuigkracht van de modder maakt het steeds moeilijker je voeten los trekken. De veilige vaste grond lijkt onbereikbaar. Is elke zonde niet als een voetstap in een moeras?

Ach, wat is nu een zonde? Is het meer dan een daad die je even kunt doen en ook weer kunt laten? Die schijn kan het hebben. Net als een moeras op vaste grond kan lijken, kunnen zonden lijken op stappen op een begaanbare weg. Je loopt hem net zo snel heen als terug.

Paulus laat zien dat deze schijn bedriegt.

Hij zet in Romeinen 6 uiteen hoe je als christen door je geloof verbonden bent met het sterven en de opstanding van Christus. Dit betoog loopt uit op een indringende oproep de zonde te laten. Niet alleen omdat elke zonde een daad is die voor God niet kan bestaan in het licht van Christus' opstanding. Maar ook omdat elke zonde je terugbrengt naar het moeras van de ondergang.

De manier waarop Paulus zijn oproep formuleert, is veelzeggend. Hij schrijft: laat de zonde niet over je sterfelijk bestaan heersen. Daarin klinkt door dat de zonde niet zomaar een te doen of te laten daad is. Maar dat de zonde macht heeft, dat de zonde een koning is die zich op de troon wil zetten, dat de zonde een slavendrijver is die je tot knecht wil maken.

Het is kenmerkend voor machthebbers en slavendrijvers, dat ze hun macht niet graag opgeven. Hebben ze je eenmaal in dienst, dan laten ze je niet snel meer los.

Elke zonde tegen God, tegen het licht, tegen het leven in is er een symptoom van dat je je gewonnen hebt gegeven aan de dood, aan de duisternis, aan de duivel. Je bent in zijn dienst komen te staan.

Zonde is niet los verkrijgbaar, zondigen is het aangaan van het dienstverband van duivel, duisternis en dood. Zij samen zijn de zuigkrachten die de weg terug moeilijk, zo niet onbegaanbaar maken.

Wat Paulus bedoelt, lijkt op wat Jakobus schrijft: 'iedereen komt in verleiding door zijn eigen begeerte, die hem lokt en meesleept. Is de begeerte bevrucht, dan baart ze zonde; en is de zonde volgroeid, dan brengt ze de dood voort' (Jak. 1:14,15). Ook Paulus laat zien dat elk begin van zonde je in de macht brengt van het kwaad en het begin is van een groeiproces waarvan de dood de schrale oogst is (Rom. 6:21,23).

Het moeras lijkt aantrekkelijk. Paulus en Jakobus spreken beide over begeerte. Maar wie er eenmaal inzit, komt er niet meer uit. Niet op eigen kracht. Dit moet ons waakzaam maken. Dit moet ons de afschuw voor het moeras leren.

Temeer, omdat Jezus Christus de Opgestane is. Hij, die aan het kruis alle bodem onder zich voelde wegzakken en zelf de veilige oever van het leven weer betrad, Hij heeft ons ook uit de zuigkracht van zonde en duivel weggetrokken. Niet opdat we weer zouden terugvallen, maar opdat we zouden leven. In dit 'sterfelijk bestaan' verkeren we nog dagelijks in doodsgevaar. Aan Christus' hand mogen en kunnen we wandelen op de veilige oever van het leven.

Ds. Herman Dam is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede-West.

God is goed

wandelen met God

Hoe gemakkelijk zeg je dat? Of juist niet?

B. Luiten ■

Bron van alle goed

God is goed. Drie woorden slechts, maar met een ongekende diepgang. Want hierin zegt God iets over Zichzelf, hoe Hij is, door en door.

Zijn goedheid is niet een manier van reageren. Hij heeft geen ander nodig die Hem gunstig stemt. Hij is hierin van niemand afhankelijk. *Hij is goed in Zichzelf.*

Op die manier is Hij de bron van alle goed. Hij is de God van de initiatieven. Geheel uit Zichzelf bedacht Hij de schepping, bedacht Hij ook ons, en legde daarin al zijn goedheid. Evenzo is geheel uit Hem het plan tot behoud én de uitvoering daarvan, met de allerhoogste inzet en prijs.

God is goed, Hij is zo, niet wij maken Hem zo. Dat klinkt misschien bekend, toch betekent dit een omslag in ons denken.

Jezus vertelde over een wijngaardenier, die personeel aantrok voor de oogst. Er waren er die een lange dag maakten in de wijngaard, anderen kwamen pas bij de koffie, na de lunch, bij de thee en zelfs te elfder ure. Allen kregen het volle dagloon, tot grote verrassing van degenen die het laatst waren gekomen. Anderen voelden zich toen achtergesteld. Waarop de wijngaardenier hen vroeg: *Zet het kwaad bloed dat ik goed ben?* (Mat. 20:15).

Ja, dat zet kwaad bloed, nog steeds. Wij denken in prestatie en beloning. Maar God leert ons dat af. Al hebben wij een lange werkdag gepresteerd, Hij geeft ons omdat Hij goed is. Zodoende kan Hij anderen hetzelfde schenken. Hij is niemand iets verplicht, zijn goedheid is geen reactie op ons presteren.

Tot op vandaag kunnen mensen verontwaardigd zijn als ze (naar hun gevoel) van God te weinig krijgen in verhouding tot hun geleverde inspanning. Soms breken ze daarom de verhouding op.

Anderen voelen zich verplicht veel voor God terug te doen, en voelen zich daarin altijd tekortschieten. In feite zijn ze achteraf Gods goedheid aan het waarmaken. Maar dat hoeft dus niet, het kan ook niet. De Geest van God doorbreekt in ons ieder systeem van 'God is

goed als ik het ook ben'. Laat je bevrijden en kom tot geloof. Gods goedheid vraagt van ons geen betaling, inspanning of prestatie, ook niet achteraf. *Maar wel geloof!* Durf je nu op Gods goedheid te bouwen, je daaraan toe te vertrouwen? Durf je daar heel je leven op te zetten? Geloof je dat God goed voor je is en goed voor je zal zijn, *altijd en eeuwig* (Psalm 136)?

Bron in je

Mensen die Jezus ontmoetten, werden getroffen door zijn bijzondere manier van doen en spreken. Hij had niemand's goedkeuring nodig, Hij sprak niemand naar de mond, Hij was in alles oorspronkelijk. Zo zocht Hij steeds het goede voor de mensen, uit Zichzelf, ongeacht hun verleden.

Harten gingen open. Jezus gaf wat mensen nooit zouden kunnen bereiken en ook nooit zouden kunnen terugdoen. Daarom ging het ook niet. Wel zei Jezus: *doe evenzo!* Nodig mensen aan uw tafel, die het u niet terug kunnen geven. *Dan zult u gelukkig zijn* (Luk. 14:12-13). Want je zult merken dat je van God altijd meer krijgt dan je geeft.

Laat God de bron in je zijn, door Jezus Christus en de heilige Geest, dat is het geheim (Joh. 14:23). De bron van je leven, van je zijn, van je doen en denken.

Dan leer je *goed* te zijn, net als je Vader (Mat. 5:43-48). Niet alleen goed te doen, maar goed te zijn, ongeacht hoe mensen zich naar jou toe gedragen. Op die manier kun je zelfs je vijand een glas water geven. En kun je zegenen wie je vervolgen.

Andersom worden we gewaarschuwd geen kwaad met kwaad te vergelden (1Petr. 3:8-12). Want stel dat je dat doet, dan maak je het kwaad van die ander tot bron van je denken en doen. Daar word je ongelukkig van. En natuurlijk is het heel vervelend als een ander laster over je verspreidt, maar doe het vooral niet terug. Want die laster is niet jouw bron, laat het ook zover niet komen. Als God je bron is, houd die bron dan zuiver. Uit één bron kan geen zoet én bitter water opwellen (Jak. 3:11). Het kwade moet je niet overnemen, maar over-

winnen door het goede (Rom. 12:9-21). Dit vraagt oefening in zelfbeheersing, een typisch kenmerk van de vrucht van de Geest (Gal. 5:22-23).

De enige bron

Ontstaat er nu een soft beeld van God?

Integendeel. Omdat Hij goed is in Zichzelf, is Hij een verterend vuur voor al het kwaad. Dat kan in zijn buurt niet bestaan.

Mensen schijnen steeds vaker te denken, dat God alles wel goed vindt. Ook gelovige mensen kunnen soms slordig zijn in de omgang met de Heer. Omdat ze erop vertrouwen, dat Hij goed is. Dat is Hij zeker, maar daarom vindt Hij juist *niet* alles goed! Hele naties heeft Hij gestraft, ook zijn eigen volk, als het deed wat kwaad is in zijn ogen. Het OT geeft daarvan een doorlopend getuigenis, met levensechte beschrijvingen van al het leed dat daardoor ontstond. Om nooit te vergeten.

Die God is onze God.

Een andere valkuil is, dat de mens op zijn gevoel af zelf invult wat goed is. En dan automatisch aanneemt dat God daar net zo over denkt. Daar zijn vele voorbeelden van te noemen.

Tegelijkertijd moet gezegd worden dat het vaak moeilijk is het kwaad te zien als je er middenin zit en ermee vertrouwd bent geraakt. In de tijd van slavernij en uitbuiting van de kolonies was er een algemeen gevoel, dat dat goed was, ook bij christenen. Evenzo in de tijd van apartheid en discriminatie op grond van ras. Evenzo in de kerk, toen jarenlang het standsverschil domineerde en plaatsen voor geld verkocht werden. Keer op keer was er een ware kruistocht voor nodig om een einde te maken aan die wantoestanden.

Dus mogen we ook onze omstandigheden niet tot bron maken voor ons denken over goed en kwaad. Dat is gauw gezegd, maar het is in de praktijk vaak heel lastig. Wat een mens zijn leven lang heeft meegemaakt, waar die bij is opgegroeid, lijkt vaak onaantastbaar goed.

God is goed. Dat heeft als toepassing ook, *dat wij van Hem willen leren wat goed is*. Dat we dat niet zelf invullen. Dat we niet onszelf net zo goed vinden of nog beter. Om vervolgens alles maar goed te vinden wat goed voelt. Dan scheppen we zelf een soft beeld van God, een beeld dat hij verteren zal.

Toch zit hier een groot probleem. Want zo is de mens. Hij wil zijn eigen god en dus ook zijn eigen bron zijn. Onze oude mens zet ons voortdurend op het verkeerde been. Dus heb je steeds anderen nodig, die je vriendelijk en objectief corrigeren. Ieder die belijdenis van zijn geloof heeft gedaan, heeft bij de 4^e vraag beloofd zich te onderwerpen aan christelijke vermaning en tucht. Maar als puntje bij paaltje komt, is er verzet. Het komt voor dat mensen leven in een relatie die God uitdrukkelijk verboden heeft. En toch denken dat wat goed voelt niet fout kan zijn. Hun omgeving gaat daarin

niet zelden mee, in plaats van corrigerend op te treden. Tucht verslapt op die manier, er ontstaat een breed draagvlak voor meer tolerantie. Dit is dus pure afgoderij. Zo bracht Samuël dat onder woorden tegenover Saul, die op zijn gevoel af steeds aan God ongehoorzaam was (1Sam. 15:22-23).

God is goed, en Hij als enige (Luk. 18:19).

Het goede ontvangen wij van Hem, en van geen ander. We verzinnen het ook niet zelf.

Goed en trouw

Gods goedheid is de oase in de woestijn van deze wereld. Onzegbaar is alle leed, bedrog, onrecht, geweld, miskenning en vernedering. Verbijsterend zijn de rampen, de ziektes en de vele dreigingen door de ontwrichting van de natuur. Het gaat van kwaad tot erger. En regelmatig krijgt God van alles de schuld. En wordt Hij uitgedaagd Zich te bewijzen. *Terwijl Hij Zich bewijst!* De vraag wordt gesteld, waarom Hij er niets aan doet. *Terwijl Hij er alles aan doet!* Hij gaf zijn Zoon, niemand minder, om de zonden weg te dragen, en daarmee ook de ziektes en alle kwaad.

God is goed. In het Hebreeuws staat er 'tof', een woord dat verrassend vaak gebruikt wordt. Bijna synoniem is een ander woord ('chesed'), dat vaak vertaald wordt met 'trouw', omdat het met name betrekking heeft op relaties.

Loof de HEER want Hij is goed, eeuwig duurt zijn trouw.

(Psalm 118:1, 136:1)

Uit de parallellie leren wij, dat goed en trouw bij elkaar horen. Je kunt niet goed zijn, als je niet trouw bent. Als je op enig moment je goedheid beëindigt, wat is die dan waard? Toch gebeurt dat vaak. Het is helemaal van deze tijd om niet trouw te zijn, om goed te zijn zolang het je uitkomt, en om te vertrekken en los te laten als een relatie niet meer zo lekker loopt. Dat is in huwelijken zo, maar net zo goed wordt het gemeenteleven daar de dupe van. Bij God is goed ook *trouw*. Zo is Hij, tot in eeuwigheid. Heerlijk! Zo is zijn Naam, 'HEER', 'Jahweh', 'Ik ben er'. Het is zijn naam in zijn verbond.

Hij brengt in zijn relaties het goede tot overwinning. Daar hoeft je niet aan te twijfelen, daar kun je op wachten. Daarin geeft Hij zijn antwoord op alle leed dat de wereld treft. Hij laat niet los, Hij is er, zijn goedheid overwint hier alle kwaad.

Om die reden zijn er vele Psalmen, waarin mensen juist Gods nabijheid zoeken als het kwaad hen treft. Lieder die ons op de lippen worden gelegd, en ons weer aanzetten tot het maken van onze eigen liederen.

God is goed.

Echt goed.

Blijvend goed.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

De Tien Geboden... wat nu?

In onze kerken is er de afgelopen tijd veel gesproken en geschreven over de wetslezing. Ik denk bijvoorbeeld aan het artikel van ds. S. de Jong in *De Reformatie*, (jrg. 84, nr. 19) waarin hij een pleidooi houdt om alleen nieuwtestamentische bewerkingen van de Tien Geboden (decaloog) te gebruiken voor gebruik in de eredienst. Voor zowel de gemeente als voor gasten zou dat winst zijn.

L.H. Kooij ■

Inleiding

Maar moet de bezinning hierop niet breder gevoerd worden? Ik proef bij sommige kerken een weerstand tegen het gebruik van de Tien Geboden. Anderen verdedigen juist met hand en tand het voorlezen van Exodus 20 en Deuteronomium 5. Hoe gaan wij hierover het gesprek aan? Het is heel zinvol om te kijken hoe een bepaald onderdeel van de liturgie in de praktijk van de samenkomsten functioneert. Toch is daarbij het risico reëel dat we te snel vanuit een evaluatie van de praktijk dingen veranderen. Want achter de invulling van de liturgie gaat een heel veld schuil van overtuigingen en opvattingen. Die overtuigingen en opvattingen bepalen voor een groot deel hoe wij de zondagse eredienst invullen. En dat geldt ook voor de discussie over de wetslezing. Ik geef twee voorbeelden.

Ruben is eind veertig en lid van een vrijgemaakte kerk. Hij is geboren en getogen in de vrijgemaakte zuil. Hij volgde gereformeerd onderwijs tot en met zijn 18de levensjaar. Hij is belijdend lid en heeft altijd veel tijd besteed aan het werk in de kerk. Rubens houding ten opzichte van de kerk is de laatste jaren behoorlijk veranderd. Hij merkt dat hij kritischer is geworden op het functioneren van de kerk, en dan vooral het functioneren van de plaatselijke gemeente. Hij is de afgelopen jaren steeds meer gaan ontdekken dat God hem aanneemt zoals hij is. Dat hij niet aan een lijstje do's en don'ts hoeft te voldoen. Dat beeld heeft hij wel meegekregen. In preken en onderwijs werd er naar zijn beleving vooral normatief gesproken over hoe je als christen moet zijn. Maar dat hij geliefd kind van God is, dat werd hem toch niet

duidelijk. Hij had toch een beeld dat God een God is van voorwaardelijke liefde. Dat wijt hij voor een deel aan zijn vrijgemaakte achtergrond. Veel vrienden herkennen zijn moeiten met het verleden op dit punt. Ruben is en blijft een betrokken en meelevend kerklid. Hij ziet zeker ook de goede dingen die er gebeurden en gebeuren. Maar hij heeft het helemaal gehad met regels en structuren. Zijn ervaring is dat het tussen hem en God is gaan instaan. Dat wil hij niet meer laten gebeuren. De wetslezing mag van hem vandaag nog in de prullenbak belanden. In de kerk wil hij horen van Gods bevrijdende genade door Jezus. En niet meteen opgezadeld worden met wat moet en niet moet.

Jan is midden vijftig en lid van de vrijgemaakte kerk. Hij is geboren en getogen in de vrijgemaakte zuil. Hij volgde gereformeerd onderwijs tot en met zijn 18de levensjaar. Hij is belijdend lid en heeft altijd veel tijd besteed aan het werk in de kerk. Jan is zich de laatste jaren steeds meer zorgen gaan maken over de koers van de kerk.

Jan ziet een verschuiving van de leer naar het gevoel. Dat sijpelt ook op allerlei manieren de liturgie binnen en daar maakt hij zich grote zorgen over. Laatst hoorde hij nog een leeftijdsgenoot die aangaf 'dat hij totaal niets meer kan' met de Tien Geboden in de eredienst. Hoe kun je dat nou zeggen? De tien woorden zijn toch woorden van God zélf? Het moment waarop God de Tien Geboden gaf bij de berg Sinaï was toch een hoogtepunt in de verbondsgeschiedenis? En maakt God zich niet meteen bekend als de God *die u heeft bevrijd*? Hoe kun je dan zulke dingen zeg-

gen? *Nou, had die vriend gezegd; er staat ook dat God de schuld van de ouders bezoekt aan de kinderen; aan de derde en vierde generatie. Ik zou het niet uit mijn strot krijgen als ik moest preeklezen.*

Dat vond hij afstotend. Jan was geschrokken. Hij vindt het heel gevaarlijk om zo te denken, omdat je daarin jezelf tot norm neemt in plaats van God.

Stel dat Jan en Ruben samen in één kerk zitten en dat ze in een commissie 'bezinning eredienst' worden benoemd. Het onderwerp 'gebruik wetslezing in de eredienst' staat op het programma. Hoe gaat dat lopen, denkt u? Dikke kans dat beide broeders hun best doen om elkaar te begrijpen. Dat zij proberen argumenten aan te dragen voor of het één of het ander. Maar dat zij niet nader tot elkaar komen. En héél moe naar huis gaan na de vergadering. Want machteloosheid vreet energie. Machteloosheid, want áchter dit onderwerp ging een hele wereld schuil aan opvattingen, maar die kwamen niet voldoende uit de verf op die avond. Het gaat niet alleen over het wel of niet lezen van de wet. Of het wel of niet gebruiken van de nieuwtestamentische bewerking van de wet.

Nee, het gaat over je visie op de eredienst. Je visie op de gemeente die samenkomt. Je visie op het beeld dat de Bijbel van je geeft. Het gaat over de verhouding wet en genade. Het gaat ook over je verleden in de kerk, de pijn die je hebt opgelopen. Of de zorgen waar je van wakker ligt. De rol die je inneemt in het geestelijke huisgezin dat 'kerk' heet. Dit zijn allemaal factoren die een rol spelen bij een bezinning op de wetslezing. Het is net als met de vroegere discussie over de nieuwe gezangen; er komen allerlei spanningen en emoties naar voren die via de concrete aanleiding van liturgische ver-

allemaal factoren die een rol spelen bij een bezinning op de wetslezing

anderingen een weg naar buiten zoeken.

Ik hoop hiermee de relevantie van een bezinning op het gebruik van de Tien Geboden te hebben aangetoond. Het lijkt me belangrijk dat we méér stilstaan bij onze vooraannames en opvattingen, en ook kijken in de geschiedenis van de kerk hoe de lezing van de wet gefunctioneerd heeft. En wat de redenen waren voor de wetslezing. Zodat we des te beter ons kunnen bezinnen op eventuele veranderingen. Daar wil ik wat gedachten over opschrijven.

1. Verwijten bij het lezen van de wet

Ik signaleer op dit moment twee 'moeiten' rond het lezen van de wet. De eerste is dat de wetslezing een ongezonde geestelijke uitwerking zou hebben op de hoorder. De tweede is dat een buitenstaander door de lezing van de wet een grote drempel zou ervaren. Ik wil beide bezwaren bespreken.

1.1 Voorlezing van de Wet zorgt ervoor dat God te vaak gezien wordt als een God van voorwaardelijke liefde. Daarom moet je de Wet niet lezen.

Wat gebeurt er hier precies?

1. Er wordt een spiritueel/pastoraal probleem gesignaleerd, namelijk wetticisme en/of een verkeerd godsbeeld;
2. De aanname daarbij is dat dit komt, of versterkt wordt door de lezing van de decaloog;
3. Als reactie wordt voorgesteld de liturgie op dit punt aan te passen.

De voorafname: *Voorlezing van de wet zorgt ervoor dat God te vaak gezien wordt als een God van voorwaardelijke liefde* wordt niet onderbouwd. Maar er zijn er op dit moment veel broeders en zusters in onze kerken deze mening toegedaan. Of de voorafname klopt, vraagt denk ik om uitgebreid onderzoek bij een grote groep kerkgangers. Ik denk dat er meer bezinning zou moeten komen over de vraag wat nu precies het pijnpunt is, hoe breed die pijnpunten leven, en of en hoe we aan deze pijnpunten zouden kunnen werken.

Vanuit deze voorafname is er een behoefte bij veel kerkleden om de liturgie aan te passen. Ik denk dat als deze voorafname de leidraad wordt voor het nemen van die verandering je een gesprek doodslaat dat hoognodig gevoerd moet worden. Omdat er onder dit concrete discussiepunt over de wetslezing in de eredienst een veld aan opvattingen ligt.

Als je als kerken andere wegen inslaat in de liturgie dan de traditie waar je in staat, dan moet je je verantwoorden voor de keuzes die je maakt. Voor jezelf als gemeente, omdat je nu eenmaal in een bepaalde traditie staat en je veranderingen in keuzes verantwoord wilt maken. Voordat je iets als nieuw presenteert, is het ook goed om te kijken wáár er sprake is van continuïteit en discontinuïteit in het geestelijk functioneren van vroeger en nu. Daarmee zoek je naar de wegen die de Geest gegaan is.

Daarmee 'win' je een heldere analyse die uiteindelijk het probleem beter op tafel zal leggen, en de oplossing dichterbij.

De vooraanname zelf - en de praktijk van de dekaloo¹

Terug naar de vooraanname: *Voorlezing van de wet zou ervoor zorgen dat God te vaak gezien wordt als een God van voorwaardelijke liefde.*

Ligt dit aan de decaloog, of een ander stuk van de Bijbel? Of ligt dit aan die mensen? Ik ontken niet dát er wetticisme is onder gemeenteleden. Ik zie wetticisme als gevolg van een verwrongen niet-bijbelse mensleer, een Godsleer die té mensgericht is en geen recht doet aan het feit dat God de geheel Andere is. Voor het Nieuwe Testament zou ik er nog aan toevoegen dat wetticisme het genadewerk van Christus niet ziet en daarmee dus ook de Geest bedroeft. De oorzaak van wetticisme (=zonde) bij mensen lijkt me niet in een paar regels te vatten. Psychische factoren, levenservaringen en intellectuele en emotionele intelligentie zijn hierin in ieder geval ook vaak factoren waar de duivel gebruik van maakt.

Komt God in de decaloog nu over als een God van voorwaardelijke liefde ja of nee?

Ik wil zeker niet zeggen dát er geen gemeenteleden zijn die God zien als een God van voorwaardelijke liefde. Maar ik vraag me af of dit door de lezing van de decaloog komt en of het niet lezen van de decaloog daar tegen helpt. Ik denk dat het dan meer zinvol is om een stuk kerkelijk verleden te bespreken en te verwerken. Ik vraag mij de laatste tijd af of dit misschien niet te weinig gebeurt en of het niet tijd wordt ons te bezinnen op de vraag of wij evenwichtig omgaan met verwijten van honderden kerkverlaters dat de regels en de leer van de kerk ten koste gingen van een levend en blij geloof. Zelfonderzoek hoort bij het christelijke leven!

In de prediking en de leer van de kerken na de vrijmaking is er een sterk accent op het verbond komen te liggen. In de verbondstheologie nemen de Tien Geboden een belangrijke plaats in. Recent is er op gewezen dat er in deze verbondsbeschouwing het gevaar was dat er teveel nadruk kon komen te liggen op de juridische aspecten van het verbond, in plaats van de vraag hoe er nu geleefd wordt uit het verbond.² Dat wordt gemist, en dat verlangen naar een ongecompliceerde, niet-juridische manier van het volgen van Christus vind ik geweldig! Maar ik meen ook te zien in onze kerken dat bepaalde groepen kerkleden zich reactionair gedragen. Ik merk dit vooral bij veertigers en vijftigers. Onder leeftijdsgenoten (dertigers) merk ik dit minder, al krijg ik uit gesprekken met bijv. gasten in erediensten de indruk dat deze ervaring van een regeltjesgeloof in sommige gemeenten nog steeds een rol speelt, ook bij jongeren.

Deze groep kerkleden is gefrustreerd over het kerkelijk verleden, met name de gereformeerde zuil zoals die tot eind jaren 80 bestond. Zij kunnen niet gauw genoeg bevrijd worden van

een strakke kerkelijke jas. Veel van deze broers en zussen hebben het gevoel meegekregen dat God een God is van voorwaardelijke liefde (c.q. de God van de voorwaarden van de gereformeerde levensstijl). Het leven op de gereformeerde zuil leek misschien soms haast belangrijker dan een relatie met Jezus! Als je dan ontdekt dat God écht een God van liefde is, dan wil je koste wat het kost die gevonden vrijheid in Jezus beschermen. Ik heb soms de idee dat juist als reactie hierop alles wat riekt naar de oude orde en structuur overboord wordt gekieperd. Bijvoorbeeld in de liturgie. En ook de wetslezing wordt dan geslachtetofferd. Dat voelt dan als een bevrijding. Ik hoor broeders en zusters soms vol vuur praten over wat er in hun visie allemaal overboord gezet kan worden aan afspraken en regels.

wij mogen Christus' genade niet hinderen, maar hoeven die zeker niet zelf bevechten

Best begrijpelijk, maar wél reactionair. Ik vind deze reactie typisch vrijgemaakt: zodra je van focus verandert, moet en zal ook meteen alles anders aangepakt worden en iedereen tot dit nieuwe inzicht bekeerd; de dadendrang is onmiskenbaar nog steeds aanwezig! Vanuit deze visie op bijvoorbeeld de liturgie worden vervolgens gemeenten langs de lat gelegd, waarbij heel wat gemeenten in den lande niet door de beugel kunnen. Ik vind dat niet een geestelijke benadering, ik vind het soms lijken op een nieuwe uitingsvorm van vormendienst en regeltjesgeloof.

Loop je niet het gevaar onbewust te denken dat de vrijheid die Jezus ons geeft, gegarandeerd moet worden door wat te knippen in bijvoorbeeld de liturgie?

En om nog een trede verder te gaan; loop je niet het risico dat je een sfeer creëert met elkaar waarbij wij de vrijheid van Christus zouden moeten verdedigen? Daarmee kun je verzanden in een evangelisch wetticisme: geen orde en structuur, want dan hinder je de Geest! Ik zou blijven benadrukken dat God een God is van orde, en ook van structuren, ethische structuren in de door Hem geschapen werkelijkheid. En dat wij Christus' genade niet mogen hinderen, maar zeker niet zelf hoeven te bevechten.

Voor mij is het de vraag of juist niet in de liturgie er een stuk geborgenheid kan zijn bij gemeenteleden, waardoor ze in de tijdspanne van een kerkdienst, in de ruimte van een kerkzaal die vrijheid van Christus juist ten volle kunnen beleven. Dit raakt de discussie over wat liturgie is. Welke kernwoorden gebruik je? Feest vieren? Onderwezen worden? Veiligheid

ervaren? Er mogen zijn.³ Enz. Ik denk dat veel bezwaarden zich onveilig voelen, omdat ze het idee krijgen dat wat hun dierbaar is, eigenlijk niet goed zou zijn.

Omgekeerd kun je je afvragen of juist deze reactionaire houding ook niet voor grote problemen zorgt. Het is de vraag of veel andere mensen zich niet in hun christelijke vrijheid geraakt voelen als er geponeerd wordt dat wetslezing tot wetticisme leidt, terwijl zij zelf altijd gemeend hebben dat dit een goed begin van de eredienst is, omdat je daarmee laat uitkomen dat God, jouw God Heer van je hele leven is, én mag zijn. Want de genoemde bezwaren over wetticisme door wetslezing leggen bij de andere kerken én bij de kerken uit het verleden impliciet de beschuldiging op tafel dat zij met haar liturgie een bedreiging zou vormen voor de vrijheid van Christus. Dat legt wel meteen een zware hypotheek op een eventuele bespreking van dit onderwerp!

Conclusie: er is binnen onze kerken bij groepen kerkleden een probleem rond de lezing van de wet. Die problemen negeren is niet wijs. Wij moeten recht doen aan mensen die aangeven moeite te hebben met het voorhouden van normen en geboden. Dat vraagt om een verder geestelijk gesprek en een eerlijke reflectie op ons eigen kerkelijke verleden. Want er spelen onder de oppervlakte van dit onderwerp een hele hoop andere zaken en visies een rol.

In de volgende delen van dit artikel wil ik stilstaan bij nog een andere vooraanname die er rondzingt en daarna een uiteenzetting geven van de verhouding wet en evangelie.

Ds. L.H. Kooij is predikant van de Gereformeerde Kerk te Leidsche Rijn.

Noten:

1. De wet van God is breder dan alleen de decaloog. Hierover hoop ik in het tweede artikel verder in te gaan.
2. Zie het boek van ds. Ph. Troost uit 2007: *Christus ontvangen*, hoofdstuk 1.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. dr. A.L.Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Prof. dr. E.A. de Boer, Prof. dr. S. Griffioen, Prof. dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten, coördinator 'Kerkelijk leven' en 'Wandelen met God', Dr. J.H.F. Schaeffer, J. Westert, coördinator 'Samenleving'.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, coördinator 'Opvoeding en onderwijs', J.M. de Jong, rubriek 'Kunst', Ds. G. Riemer, coördinator 'Van binnen naar buiten', Dr. J. Smelik, rubriek 'Kerk en muziek', Drs. H. Veldman, rubriek 'Kort historisch'.

BESTUURSLEDEN STICHTING DE REFORMATIE:

Drs. B. Bos (voorzitter), F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3653537.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden (voor 1 december)
- Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden.
Tel. (0341) 565499.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hooenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hooenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Calvijn en Hongarije

kerkgeschiedenis

De invloed van Johannes Calvijn op de godsdienstige en politieke ontwikkelingen in het 16de-eeuwse Europa is ontzaglijk groot geweest. Geografische kaarten, die aangeven waar de Geneefse reformator nogal wat aanhang heeft gekregen, laten zien dat dit het geval was in Frankrijk, Zwitserland, Schotland (in mindere mate in Engeland), ook in diverse delen van Duitsland en in de Nederlanden.

H. Veldman ■

Maar er waren ook grenzen aan die invloed: in door Luthers-gezinde overheden beheerste staten kwam Calvijn niet binnen of alleen maar illegaal. We denken daarbij aan Duitsland, Denemarken en de andere Scandinavische landen. En waar de gestrengheid van de roomse overheden groot was, zoals in Spanje, Portugal en Italië, was er hoogstens ondergronds sprake van enige door Calvijn geïnspireerde vroomheid.

Maar de kaart van Europa toont ook iets waar wij - in het westen - vaak wat minder goed van op de hoogte zijn: de doorwerking van het 'calvinisme' in midden-Europa! Daarbij denken we vooral aan Polen en Hongarije (inclusief die oud-Hongaarse regio's die vandaag vallen onder de Roemeense of Slowaakse staatsmacht).

Vandaag wil ik iets meer vertellen over de waardering voor Calvijns reformatie in 'groot-Hongarije'. Daarvoor moeten we goed beschouwd wel beginnen bij Luther. De eerste aanwijzing dat er in Hongarije belangstelling bestond voor de reformatorische leer blijkt in het noordoosten, in Siebenbürgen (= Transsylvanië). Daar hadden zich in een grijs verleden veel Duitse kolonisten gevestigd. Duitse handelaren wisten daar na 1520 de traktaten van Luther vlot aan de man te brengen. Daarbij fungeerde de Duits sprekende minderheid veelal als brug naar de Hongaarse bevolking. De Rijksdag van Boeda reageerde hierop met een wreed besluit dat alle Lutheranen als ketters moeten worden verbrand. Dat gebeurde echter niet. Er deden zich heel bijzondere ontwikkelingen voor. De dreiging van de Turken (o.l.v. sultan Soleiman I de Grote) was groot: Belgrado was in 1521 gevallen; nu moest er acuut gewerkt worden aan de verdediging van het Hongaarse koninkrijk. Maar op 29 augustus 1526 voltrok zich een drama in de Hongaarse laagvlakte: de slag bij Mohacs werd door de Turken gewonnen! En daarbij sneuvelde de 20-jarige koning Lodewijk II (uit de dynastie der Jagiellonen). Nu viel het middeleeuwse Hongarije uiteen in drie stukken. Het noorden en westen bleven nog onder de macht van de Habsburgers die vanuit de Slowaakse residentie Pressburg (nu: Bratislava) optraden. Het midden en zuiden van Hongarije moest zich onderwerpen aan de Turken (die in 1541 Boeda veroverden). In het noordoosten, met name Zevenburgen waar veel Duitssprekenden woonden, handhaafde zich vorst Janos Zapolyai; een jaar-

lijks tribuut aan de Turken en aan de Oostenrijkers gaf dit landsdeel betrekkelijke vrijheid.

Mogelijkheden voor de Reformatie?

Wie deze situatie overziet en vraagt naar de kansen voor de reformatie, zal niet gauw verwachten dat die groot zullen zijn. Immers, aan de ene kant was er de nog altijd grote macht van de roomse Habsburgers, aan de andere kant had men te rekenen met de mohammedaanse Turken. Maar juist de Turken bleken niet van zins de ontwikkelingen ten gunste van de reformatie te blokkeren. Ze konden een stuk verdeeldheid in het Hongaarse land best gebruiken. En zo bleek het mogelijk dat er in 1538 in de stad Debrecen (noordoost-Hongarije) een reformatorisch college werd gesticht, dat tot de dag van vandaag voortbestaat! Een van de centrale figuren was de ex-franciscaner monnik *Matthias Biró Devay* (± 1500-1545), die de bijnaam 'de Hongaarse Luther' kreeg. Hij was in 1529 huis- en tafelgenoot van Luther in Wittenberg. Later kwam hij in contact met Martin Bucer en vermoedelijk ook met Calvijn. Met grote ijver heeft hij de reformatie bevorderd in het noorden en noordoosten van Hongarije.

Aan de andere kant was er echter ook een lichtpunt: de jonge koningin-weduwe, *Maria van Hongarije*, een zus van keizer Karel V, toonde veel belangstelling voor Luthers werk. Dat was al vroeg begonnen, nog voordat haar man koning was: ze hadden aan het hof hun opvoeding gekregen van Markgraaf Georg van Brandenburg (1484-1543), die later als bevorderaar van de reformatie de bijnaam 'de Vrome' kreeg. De Wittenberger reformator zelf had aan Maria in 1526 - na de slag bij Mohacs - een troostboekje over enkele psalmen opgedragen. Haar interesse voor de hervorming was helaas geen blijvend gegeven, maar toont wel aan dat er van haar kant meer mogelijk was dan officieel was toegestaan. Zij was afkerig van geloofsvervolgung; ook toen zij in 1531 over de Nederlanden als landvoogdes werd aangesteld.

Mee door de pijnlijke nederlaag van Mohacs (1526) was er bij 'de gewone man' in Hongarije een toenemend verlangen op te merken naar reformatorische prediking. De roomse machten waren zelfzuchtig en niet in staat gebleken het land te beschermen tegen de dreiging van de Turken. Zes van de twaalf bisschoppen van Hongarije waren

gesneuveld in de slag. Nu nam ook de afkeer bij de ontevreden adel van Hongarije van de roomse geestelijkheid toe. Zo ontstond er een uitstekende voedingsbodem voor de verdere doorwerking van de reformatie.

Calvijn naast Bullinger gewaardeerd

De geestelijke oriëntatie van veel Hongaren verschoof in de 16de eeuw van Wittenberg naar het Zwitserse Zürich. Hiervandaan kwam na 1550 een toenemende stroom geschriften; de meeste ervan van de hand van Heinrich Bullinger, de opvolger van Zwingli. Heel direct was Bullinger betrokken op de Hongaarse situatie met zijn boek *Brevis ac pia institutio Christianae Religionis*, waarin hij de Hongaren o.m. het recht van verzet tegen de Turken leerde. Een dergelijke raad uit Zürich heeft ertoe bijgedragen dat steeds meer Hongaarse studenten na Wittenberg ook een bezoek brachten aan de reformatorische instituten in Zwitserland (Zürich, Bazel, Genève). Maar hoe ging het nu met de invloed van Calvijn in Hongarije? De eerste Hongaar die persoonlijk met Calvijn kennis maakte was *Gergely Belényesi* († 1555). De ontmoeting vond plaats in 1544 te Genève, nadat de Hongaar eerder al in Straatsburg over Calvijn had gehoord. Hun gesprek ging over het Nieuwe Testament en vermoedelijk ook over de juiste leer van het Heilig Avondmaal. Deze jonge Hongaar kwam diep onder de indruk van Calvijn. Hij werkte tot zijn dood veelal in het door Turken bezette deel van zijn vaderland.

Een andere Hongaar die van grote betekenis is geweest voor de reformatie is *Petrus Melius Juhasz* (± 1536-1572), op 25-jarige leeftijd de eerste gereformeerde bisschop van Debrecen. Hij toonde tijdens zijn studie grote belangstelling voor reformatorische inzichten, met name die van Melancthon, Bullinger, Calvijn en Beza. Melius heeft dan ook veel voor de verdere doorwerking van reformatie betekend: hij had grote invloed op de adel; ook stelde hij een catechismus op in calvinistische geest. De eerste gereformeerde belijdenis was van de hand van Melius: de *Confessio Catholica*, 1562.

De verbindingslijn met de Zwitserse reformatie blijkt duidelijk uit de *Hongaarse geloofsbelijdenis*, een bewerking van Beza's *Confessio Christianae Fidei* (1559) en uit het feit dat de Hongaarse gereformeerde kerken in 1567 op hun synode van Debrecen de *Tweede Helvetische Confessie* (van Bullinger) aanvaardden als hun eigen belijdenis. Hiermee verdedigden de Hongaarse kerken de gereformeerde leer o.m. tegenover de groeiende richting van de Unitariërs, een aan het anabaptisme verwante stroming die de Goddelijke Drie-eenheid loochende. In de jaren '70 werd de *Heidelbergse Catechismus* in het Hongaars vertaald en in gebruik genomen.

Een sterk middel voor de doorwerking van de reformatie werd de boekdrukkunst. In de 16de eeuw telde men in Hongarije zo'n 30 drukkerijen; daarvan waren er 29 in handen van reformatorisch gezinden; een groot aantal bevond zich in Debrecen. Van de honderden boeken die daar gedrukt werden had 90% een protestantse inhoud. Met het *Edict van Torda* (1568) kreeg Zevenburgen een tolerantie-edict, waarbij vier religies werden toegestaan: de rooms-katholieke, de lutherse, de gereformeerde en de unitarische. Deze situatie was op dat moment uniek in Europa! In verschillende West-Europese landen werd juist nog vele decennia lang gestreden voor godsdienstvrijheid. Calvijn had heel weinig directe contacten met Hongaren. Wellicht mede daardoor laat een schilderij van Calvijn

door een Hongaar uit de 17de eeuw een beeld zien van de Geneefse hervormer dat wij niet gemakkelijk als zodanig zouden herkennen (zie foto). Calvijns invloed is vooral merkbaar geweest via zijn publicaties.

Veelkleurig gereformeerd

Het beeld van de Hongaarse reformatie is veelkleurig: het heeft zich breed ontplooid: het werd bijna een massabeweging. Theologisch richtte het zich kernachtig op de essentie van de reformatorische leer, zonder direct een specifieke keus te maken voor een van de Europese reformatoren. De hoofdrichting kan men na 1567 zeker aanduiden als gereformeerd, maar dan in deze zin dat Bullinger en Calvijn beide worden gewaardeerd als grondleggers van de Hongaarse gereformeerde kerk. Het feit dat deze kerk geleid wordt door een bisschop kan men zien als een signaal dat men het in Zürich bestaande ambt van Antistes (= Oudste, door Bullinger uitgeoefend) goed kon gebruiken in de kerkelijke en politieke context van Hongarije. Ook iemand als de Poolse hervormer Johannes a Lasco bekleedde in Emden het ambt van superintendent.

De vraag waarom de Hongaren zich zo sterk op de Zwitserse reformatie oriënteerden kan niet zo gemakkelijk worden beantwoord. Het meest in het oog springend zijn twee punten:

- deze reformatie toonde zich sterker dan het Lutheranisme betrokken op diverse aspecten van de samenleving;
- daaruit vloeide voort het concrete punt van het recht van verzet en de strijd voor godsdienstvrijheid.

Over de ontwikkelingen naar de huidige stand van zaken in de Hongaarse gereformeerde kerk zou veel te vertellen zijn; ik verwijs u echter graag naar de info die de stichting *Fundament* kan bieden. En laten we vooral niet vergeten het 50 bladzijden tellend geschrift van drs. Jos Colijn die in Hongarije heeft gewerkt: *Schets van de geschiedenis van de Hongaarse gereformeerde kerk*. Een uitgave van de Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn 1998.

Drs. Harry Veldman is kerkhistoricus en woont te Zuidhorn.

MOS: een mistgordijn

Zendingsstrategie II

‘Met de instituering van de gemeente op Curaçao is binnen de GKv een einde gekomen aan ‘zending’, zoals die in de kerkorde is beschreven, namelijk het onder verantwoordelijkheid van een Nederlandse gemeente komen tot kerkstichting. Andere vormen van missionair werk in het buitenland zijn hiervoor in de plaats gekomen.’

H. Folkers ■

Bovenstaand citaat uit het Rapport van de deputaten Zending, Hulpverlening en Training aan de synode van Zwolle-Zuid blijft maar spoken in mijn hoofd. O zeker, ik begrijp best wat er mee wordt bedoeld. En ook wel dat het misschien niet zo absoluut moet worden opgevat. Maar het is nog al wat: er is binnen de GKv een einde gekomen aan ‘zending’. Laat het woord dan tussen aanhalingstekens staan, er wordt wel degelijk mee bedoeld wat het volgens de kerkorde betekent. Nou ja... versmald betekent. Want wat artikel 26 van de Kerkorde zegt over evangelisatie, hoort er natuurlijk wel bij. Namelijk dat we het evangelie behoren te verkondigen aan hen die Christus niet kennen of van Hem vervreemd zijn.

Voor die ‘andere vormen van missionair werk’ die ‘in de plaats gekomen’ zijn van ‘zending’ heeft de denktank van het deputaatschap een model ontwikkeld dat mij bekend is onder de naam Model Oecumenische Samenwerking (MOS).

Uitgangspunt is dat wij onze missionaire taak voortaan uitoefenen in aansluiting bij en in samenwerking met oecumenische partners elders in de wereld. Er is geen werelddeel en bijna geen land te vinden, of er is al een gereformeerde of presbyteriaanse kerk actief. In die situatie is het niet raadzaam zendingswerk te starten naast en onafhankelijk van deze kerk. Zulke kerken kunnen echter wel een beroep doen op onze kennis en fondsen. Deze zullen wij, op hun verzoek, graag ter beschikking stellen. Wanneer zo’n verzoek om assistentie positief wordt beantwoord, zal er een convenant worden opgesteld waarbij de hulp het liefst in de vorm van een project wordt aangeboden. Zo’n project wordt vervolgens onder de directe verantwoordelijkheid van de ontvangende partner uitgevoerd. Via monitoring volgen wij op onze beurt dan weer de voortgang van het proces.

Nu heb ik tegen deze nieuwe opzet geen bezwaar. Integendeel, ik heb altijd al mijn vragen gehad bij zendingswerk dat wij ‘te spontaan’ zijn gestart zonder een grondige oriëntatie ter plaatse. Waar al kerken zijn geplant, hebben wij op eigen initiatief met onze zendingen niets te zoeken. En met ‘kerken’ bedoel ik dan wel iets meer dan die verbanden, waarmee wij in de loop der jaren een relatie als zusterkerk hebben opgebouwd. De presbyteriaanse wereld is, gelukkig ook in de ogen van deputaten ZHT, tamelijk veel breder dan het lijstje in het rapport van de deputaten BBK. En toch heb ik moeite met het

MOS, zoals het wordt gepresenteerd. Ik ben namelijk van mening dat het MOS ons het zicht op de blijvende zendingsroeping belemmert. In dit artikel wil ik een poging wagen om dat duidelijk te maken.

Eerst een paar voorbeelden

1 - Brazilië

De presbyteriaanse kerk in Brazilië is vele malen groter dan de GKv. Maar ze zijn niet rijk en hebben gebrek aan kader. Toch hebben ze een ambitieus programma om het evangelie in hun immense land uit te dragen. Hier hebben we met een volwassen kerk te maken die plannen kan maken en uitvoeren. Als van die zijde een vraag om hulp ons bereikt, is het antwoord vrij eenvoudig: wij kunnen aanvullen wat er aan hun project ontbreekt. Die hulp kun je in de vorm van een convenant gieten, zodat je ook nog enige controle houdt op de uitvoering en de besteding van de fondsen. Maar voor de rest ligt de verantwoordelijkheid geheel voor rekening van de Brazilianen. Daar heb je dus helemaal geen model voor oecumenische samenwerking voor nodig. Je helpt de ander, en dat is iets anders dan samenwerken.

2 - Papua

Vijftig jaar zendingswerk op Papua heeft aldaar een verband van kerken opgeleverd, waarmee we voortaan een zusterkerkrelatie onderhouden. Principieel klopt dat wel, maar feitelijk moet je spreken van een moeder die haar dochter zelfstandig heeft zien worden. Maar ook al behandelt deze moeder haar dochter op gelijk niveau, omdat ze de relatie stevig wil aanhouden, blijft er iets wringen. Temeer omdat de dochter de neiging heeft zich afhankelijk te blijven opstellen. En al te gretig blijft het warm kloppend moederhart de dochter haar hulp aanbieden. Uiteraard met de verzekering dat de dochter daarover helemaal zelfstandig mag beslissen. Tenminste, onder een aantal voorwaarden natuurlijk.

Het MOS is hier een mooie dekmantel, die echter een heleboel frustratie bedekt. De dochter is het moe om projecten voor te stellen, die toch niet worden geaccordeerd. En haar gevoel van zelfstandigheid heeft zwaar te lijden onder de voorwaarden waaronder projecten worden uitgevoerd en gecontroleerd. Ze mag dan wel formeel haar gezag laten gelden, de effectieve macht blijft berusten bij de kennis en het geld van de sponsor. Oecumene zou in

dit geval wel eens het beste kunnen worden gepraktiseerd door te doen wat een moeder van een volwassen dochter behoort te doen: haar loslaten met de bedoeling dat ze een partner zoekt die bij haar past.

3 - Een zakenman in Gabon

Een beetje fictief, maar toch. Een ondernemende broeder uit Gabon is op bezoek geweest bij de kerk van Benin. Hij heeft daar GoWa en DVN aan het werk gezien en is laaiend enthousiast. Thuis gekomen plant hij in zijn woonplaats een gemeente. En met behulp van een broer en een zwager in naburige dorpen een paar erbij. De gereformeerde kerk van Gabon is geboren.

Toevallig komt er in zijn gemeente een Nederlandse zakenman op bezoek. Nou ja, toevallig... Nederlandse zakenlieden kom je overal tegen. Deze broeder herkent de confessionaliteit van deze gemeentekringen, doet rapport aan BBK en begint al vast met een hulpverleningslijntje om bittere armoede te bestrijden. Op deze manier sluipt onze Gabonese broeder het lijstje kerken in het rapport van BBK binnen en krijgt de aandacht van onze zendende instanties. Een oriëntatiereis is het gevolg, enzovoort.

Goed, het klinkt misschien wat al te fantastisch. Maar ik hoop duidelijk te maken wat ik bedoel. Het is niet zo moeilijk een kerk te stichten in een ontwikkelingsland als je daar belang bij hebt. En ik stel in alle ernst de vraag of wij altijd in staat zijn geweest kaf van koren te scheiden. In ieder geval zou ik uiterst terughoudend willen zijn om in dergelijke situaties het MOS van toepassing te verklaren, in die zin dat uit wordt gegaan van de gelijkwaardigheid van partners. Het rapport van BBK telt tientallen kerken en kerkjes. Daarover past veelal verwondering en dankbaarheid. Maar er zijn ook geluiden over slechte kerkleiders, mooi weer spelen tijdens een visitatiebezoek, over geld dat verkeerd terecht komt. MOS werkt op basis van een serieuze partnerrelatie. Maar mag je van een partner als hier beschreven de verantwoordelijkheid vragen over de uitvoering van projecten? En zo niet, wat dan?

Om maar helemaal niet te spreken van het Zimbabwe-syndroom: wanneer je werkeloos moet toezien als een prachtig project de vernieling in wordt geholpen door enkele onverantwoordelijke kerkleiders.

Voorlopige conclusie

MOS wil samenwerking tot stand brengen tussen partners, die elkaar op voet van gelijkheid ontmoeten. Dat is een prachtig, oecumenisch streven. Maar volgens mij hoeft je daarvoor geen model te ontwikkelen, omdat de relatie van geval tot geval verschilt. Met mondige partners kun je prima ad hoc afspraken maken. Partners die te zeer van elkaar verschillen, hebben behoefte aan afspraken die op hun situatie zijn toegesneden. Waarbij in veel gevallen,

waar van ongelijkheid sprake is, die ook eerlijk moet worden benoemd. Zeker als het om de zeggenschap over personen of fondsen gaat.

MOS als mistgordijn

Ik sta vierkant achter het idee dat je niet zelfstandig zending moet drijven in het land van je partner. Sterker: het ligt voor de hand dat je dat doet via de ondersteuning van je partner. Zo is het te begrijpen dat een groot deel van onze activiteiten zich richt op partnerkerken in de wereld.

Maar hier dreigt tegelijk een groot gevaar. Dat kom je op het spoor als je een inventaris maakt van wat we met en voor die partners doen.

Vroeger was dat duidelijk te onderscheiden. De kerken 'deden aan zending', voor medische hulp, onderwijs en andere dingen hadden we hulpdiensten, die later in De Verre Naasten zijn gebundeld. Nu is de praktijk dat het meeste kerkengeld besteed wordt aan hulpverlening en training, waaraan ook het grootste deel van het budget van De Verre Naasten al opgaat. Een veel kleiner deel van het budget is bestemd voor de ondersteuning van zendingsactiviteiten in de eigenlijke betekenis van het woord.

In dit verband is het veelzeggend dat het rapport van deputaten ZHT, dat ruim 50 pagina's telt, minder dan één pagina (nr. 21) nodig heeft om zendingsprojecten te inventariseren. Een groot deel daarvan wordt nota bene niet eens via de kerken, maar via DVN gerealiseerd.

Hieruit blijkt dat de gerichtheid op de partner allerlei activiteiten uitlokt ten behoeve van die partner zelf. Maar dat daarbij de prioriteit niet gericht is op de zending in eigenlijke zin. Voor De Verre Naasten hoeft dat geen probleem te zijn. Deze vereniging is opgericht om hulp en training te geven. Maar het moet de kerken tot nadenken stemmen. Is dit wel de bedoeling geweest? Zou er niet een grondige herbezinning moeten plaats vinden?

Werken met en via partners? OK! Maar dan wel met de focus op de verkondiging van de goede boodschap aan wie Christus niet kennen of van Hem vervreemd zijn. Partners die daarvoor projecten aanvragen, verdienen voorrang en hartelijke ondersteuning.

Gegijzeld door de partner

Nu hoop ik dat bezinning op ons werk er toe leidt dat we als kerken de zending in eigenlijke zin weer speerpunt maken van ons beleid. Dat hoeft niet haaks te staan op het werken met en via een partner. Dat levert alleen maar spanning op als de partner van ons iets anders verwacht. De vraag is dan of we bereid en in staat zijn onze doelstelling te blijven nastreven.

Als we die vraag niet durven beantwoorden, worden we gegijzeld door de partner. Hij claimt voor zijn land of regio het contact met de in zijn ogen rijke sponsorkerk. Hij wil de trechter zijn waarlangs de stroom van hulp en geld wordt ingezet. In veel gevallen wordt die

hulp en dat geld dan besteed aan binnenkerkelijke activiteiten van de ontvangende partner: gemeenteopbouw, training, ontwikkeling. Zodra de sponsor daaraan gaat morrelen met de bedoeling een uitwaaiend effect te bereiken, steekt frustratie de kop op. Bijvoorbeeld wanneer niet-kerkleden worden betrokken bij ontwikkelingswerk, of trainingen worden opengesteld voor kaders uit andere kerken.

Dit verschijnsel zal zich niet overal voordoen. Maar je hoeft geen vreemdeling in Jeruzalem te zijn om te weten dat het meer voorkomt dan je lief is. Ik noem dat verkerkelijking van onze zendingsoopdracht. Een probleem waar niet alleen wij mee te maken hebben, maar wat door het MOS model sterk in de hand wordt gewerkt.

Daarom zou ik zelfs de mogelijkheid willen openhouden dat we in bepaalde gevallen toch weer zelfstandig aan het werk gaan. Ik denk daarbij met name aan situaties waarbij een partner het bestuurlijk niet aankan om projecten tot een goed einde te brengen. Zeg maar, waar het Zimbabwe-syndroom de kop opsteekt. We moeten de moed kunnen opbrengen mensen te helpen, ter wille van Christus, tegen de wil van slechte leiders in.

Zending doorbreekt grenzen

Dit risico van verkerkelijking van onze zendingstaak is de voornaamste reden waarom ik het model voor oecumenische samenwerking ter discussie stel. Als de partnerkerk onze visie op zending deelt, is er niks aan de hand. Als dat niet het geval is, zou ik de handen vrij willen houden voor het realiseren van onze missie.

Zending kijkt immers per definitie over de grenzen van de kerk heen, dat is haar roeping. In contact met partnerkerken zouden projecten daarop dan ook gericht moeten zijn: ondersteuning van campagnes om het evangelie te verbreiden of gemeenten te stichten.

Maar met evenveel vrijmoedigheid zouden we het moeten aandurven om allianties aan te gaan met kerken of organisaties, die nu niet bepaald direct op onze confessionele lijn liggen.

Er is in deze wereld grenzeloze verwarring. De Islam rukt onweerstaanbaar op. Jehova's en Mormonen investeren miljoenen in gemeentevorming en onderwijs. In de christelijke wereld trekken verkondigers van het welvaartsevangelie massa's mensen. Pinkstergroepen, rijp en groen, schieten uit de grond.

En wat doen wij? We staan er bij en kijken er naar. Vaak met de focus op het kleine clubje van geestverwanten dat op de been gehouden moet worden.

Waarom gaan we niet uit van onze eigen kracht? Of weten we niet meer wat onze kracht is? Volgens mij is dat de gezonde leer, zoals die in onze belijdenissen is samengevat en in de christelijke kerk geleerd wordt. Die leer was gezond makend voor Joden en Grieken. Zou

die ook het leven van Afrikanen en Aziaten niet op het goede spoor kunnen zetten?

Maar dan moet je ze wel opzoeken, op de fora waar je ze vinden kunt.

Daarom vind ik Setia zo'n goed project. Stuur nog meer docenten naar die school in Jakarta en creëer beurzen voor studenten. Doe hetzelfde voor Fateb in Bangui (Centraal Afrikaanse Republiek). Er zijn wel meer instellingen van die aard. Durf het aan in die interconfessionele context jouw geluid te laten horen.

Goed, het effect zal niet zijn dat de ICRC binnen enkele jaren meer leden krijgt. Maar welke zegen rust er op het ongemeten effect als gemeenteleiders van welke denominatie dan ook hun kennis en inzicht in de Schriften verdiepen en zo wijsheid tot behoud uit leren dragen!

Het is niet onze roeping om een gereformeerd kerkverband internationaal te laten groeien in de breedte en de diepte. Het is onze roeping om Christus te verkondigen als de Redder van de wereld.

Van MOS naar BSA

Graag ruil ik het MOS in voor BSA: een beleid voor het aangaan van strategische allianties. Wat bedoel ik daarmee?

1. De doelstelling komt voorop te staan: zending is verkondiging van het evangelie aan wie Christus niet kennen of van Hem vreemd zijn.
2. Deze doelstelling wordt waar mogelijk nagestreefd in samenwerking met partners.
 - a. Partners zijn bij voorkeur kerken of organisaties waarmee we geestelijk verbonden zijn.
 - b. Partners kunnen ook andere kerken of organisaties zijn die ons ruimte geven onze missie op hun erf uit te voeren.
3. Projecten komen tot stand door strategische allianties aan te gaan, waarbij zaken als doel, middelen en tijdspad nauwkeurig worden omschreven.
 - a. Partners stimuleren elkaar door gebruik te maken van elkaars sterke punten.
 - b. Partners zetten een traject uit voor het verbeteren van elkaars zwakke punten.
4. De samenwerking behoort te voldoen aan de ethiek voor christelijk ontwikkelingswerk: respect, nederigheid, eerlijkheid, openheid, verplichting tot verantwoording.
5. De focus op de (zendings)doelstelling sluit andere vormen van hulpverlening niet uit. Deze mogen echter het zicht op de primaire doelstelling niet vervagen.

Organisatie

Ik ben me ervan bewust dat het werken via strategische allianties een grote mate van flexibiliteit vraagt. Relaties via inzet van menskracht zijn van tijdelijke aard, evenals overeen-

gekomen projecten. Er moet bereidheid zijn om partners weer los te laten als projecten zijn afgerond. Werkers moeten bereid zijn zich na verloop van tijd weer op andere taken te richten. Docenten zullen hun modules nu hier, dan daar uitvoeren.

Dat lukt niet als we georganiseerd blijven zoals nu het geval is: via regionale zendingsdeputaten, een IRTT en een bureau voor DVN in Zwolle. Volgens mij is die organisatiestructuur trouwens allang aan vervanging toe.

Ook zullen we af moeten zien van hobbyisme, waarbij iedereen voor zijn eigen ding ruimte claimt. Als visie, doel en middelen bekend zijn, is iedereen gehouden daarbinnen te functioneren.

Bouwstenen voor zo'n nieuwe organisatiestructuur

- Wat mij betreft kan het deputaatschap ZHT al die regionale besturen vervangen. Binnen dit generaal deputaatschap ZHT wordt de grote en principiële beleidslijn uitgezet.
- Het deputaatschap ZHT bestuurt op afstand een professioneel zendingsbureau, waarvoor het DVN-bureau in Zwolle grondig wordt gereorganiseerd.
- De directie van dit zendingsbureau in Zwolle gaat de allianties voor de projecten aan. Zij begeleidt die projecten, werft en stuurt de werkers.

- De betrokkenheid van de kerken wordt geregeld via de classes, waar immers alle plaatselijke kerken hoofdelijk vertegenwoordigd zijn. Het zendingsbureau laat classes projecten en/of werkers adopteren, waarmee een bijzondere band wordt opgebouwd.
- Fondsen komen binnen via een generaal quotum en particuliere bijdragen aan DVN. Goed, daar is nog veel meer van te zeggen, maar dat overschrijdt het doel van dit verhaal.

Eindconclusie

- Ik pleit voor een krachtige organisatie, die flexibel en strategisch kan inspelen op kansen en uitdagingen op missionair terrein.
- Deze organisatie is dogmatisch met betrekking tot haar grondslag (de gereformeerde leer) en haar doel (de verkondiging van het evangelie aan mensen die Christus niet kennen of van Hem vervreemd zijn).
- Maar ze is per definitie pragmatisch in haar methode. Ze zoekt creatief de beste weg, onder de gegeven omstandigheden, naar dat doel.

Henk Folkers was zeven jaar verbonden aan de *Ecole Réformée de Théologie* te Lubumbashi, in RD Congo. Momenteel werkt hij op vrijwillige basis als docent aan het *Mukhanyo Theological College* in Kwamhlanga in Zuid Afrika.

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700